

Montpellierren erakutsi dute

ERRAUSTEGI BERRIAK ERE KANTZERRA UGARITZEN DU

Baina egia al da hondakinak erraustek jendea hil dezakeela? Eztabaida berotzen ari da berriro Frantzian. 2017ko abenduan epaitu dituzte Vaux-le-Penileko erraustegi zaharraren arduradunak, inguruko herritarrek dioxina eta bestelakoz kutsatu izanagatik. Baina puntako azken teknologiak daukatenak ere auzitan daude, Montpellierreko ikerketa epidemiologiko batek erakutsi duenez. ARGIA bertan izan da galdezka.

Pello Zubiria Kamino

@pellozubiria

“Kantzer kasu gehiago Lunel-Vieleko erraustegiaren inguruan” (*Surincidences de cancers autour de l’incinérateur de Lunel-Viel*) titulatu zuen *Midi-Libre* egunkariak 2016ko urriaren 13an. Sud-Ouest taldekoa, *Midi-Libre* esatea Montpellier inguruan *Diario Vasco* edo *Correo* esatea da. Prisca Borrellek sinatutako kronikak zioen: “Herauld departamenduko tumoreen erregistroaz azken azterketa ezagutu da. Ez da Ocréal erraustegiarekiko zuzeneko loturarik demostratu baina patologiak hor daude eta ondorioak kezagarriak dira. [...] Bai, minbizi kasuen ugaritzea izugarria da eskualdean, baina ez dago frogatuta erraustegiagatik denik”.

Irakurleak gatazka kokatzeko: Donostiatik 580 kilometrora –bost ordu eta erdira kotxez joanda, Marseillara bidean– Herauld departamenduan Montpellier hiriak 280.000 biztanle dauzka, metropoliak 590.000 biztanle biltzen ditu. Hondakinak kudeatzeko dauzka, azpiegitura gehiagoz gain, Ametyst TMB planta eta hiriburutik 15 kilometrora Lunel-Viel herriko erraustegia. Bion inguruan dago eztabaida, baina iritzia publikoa bereziki kezkatu duena erraustegia da.

The screenshot shows a web browser displaying a news article on the Midi Libre website. The article title is "Surincidences de cancers autour de l'incinérateur de Lunel-Viel" by Prisca Borrel. The article text states that the cancer register of the Hérault department has released its final report, noting that no direct link has been established with the incineration plant, but that pathologies are present and the conclusions are disturbing. A sub-headline reads: "Le registre des tumeurs de l'Hérault a rendu son dernier rapport. Aucun lien direct n'est établi avec l'usine d'incinération d'Ocréal, mais les pathologies sont là. Et les conclusions, troublantes." The article is dated 11 days ago. To the right, there is a "PUBLICITÉ" section with a sub-headline "À LIRE AUSSI" and a photo of the incinerator with the text "Incinérateur de Lunel-Viel: 'Si on peut fermer un four, on le fera'". Below that, there is a "JOURNAL DU 18 JANVIER 2018" section with a photo of a protest and the headline "C'est non! NON À L'AÉROPORT DE M.D.".

INVS Frantziako Osasun Publikoaren Institutuak eskatuta burutua zen hau-tsak harrotu dituen dossierra: “Herault departamenduko tumoreen erregistroa: etxeetako zaborrentzako Lunel-Viel udalerrian dagoen erraustegiaren gune geografikoko kantzerretan zentratutako azterketa deskriptiboa”. 2010ean martxan jarri eta geroztik berrikuntza ugari gehitu dioten erraustegiaren ingurua aztertu zuten lau eremutan: fabrikatik 5 kilometro arteko ingurunea, 5etik 10 kilometro artekoa, 10etik 15 kilometro artekoa eta haizeen joera nagusiek eragindako eremua.

*Midi-Libre*k tentu handiz “erraustegiarekiko zuzeneko loturarik demostratu” ez zela esan arren, agintariak behartuta aurkitu ziren eskualdeko Osasun Agentziari berri ematera, eta honek Lunel-Vieleko erraustegiaren jarraipen batzordearen bilera deitu zuen 2017ko apirilaren 24an, tumoreen erregistroak aurkitutakoa aztertzeko, alegia, erraustegitik 5 eta 15 kilometro arteko eremuan ageri dela zenbait tumoreen ugaritze nabarmena: Ez-Hodgkin linfomak, ehun bigunetako sarkomak, leuzemiak...

Agintariak bildutako batzordean dago AMIES Ingurumenaren eta Osasunaren aldeko Medikuen Elkartearen ere, aspalditik ikertu eta salatzen dituen Luneleko erraustegiaren arriskuak. Francis Glemet farmazian doktorea da AMIESen bozeramailea, eta Frantziako Gobernuaren solaskideetako bat den CNMSE Osasuna eta Ingurumenaren aldeko Medikuen Koordinakunde Nazionalaren bozeramaile ere bada.

Glemetek ARGIA errezibitu du bere etxean, berretsi dizkigu hainbat elkarrizketa eta hitzalditan esandakoak, eta Lunel-Vieleko Ocreal erraustegiraino eraman gaitu. Han bertan adierazi duenez –bideoz bilduta daude Glemeten hitzak–, kutsadura Europak ezarritako mailaraino mugatzeko aurrerapen guztiak dauka... eta hala ere alarmak piztu ditu.

Herault departamenduak deitu zuten, iazko udaberriaren, erraustegiaren jarraipen batzordea, AMIESe bi aditu independente ezagun eraman zituen

» Erraustegiaren inguruan ugaritu dira Ez-Hodgkin linfomak, ehun bigunetako sarkomak eta leuzemiak

» “Hondakinen kudeaketan bestelako metodoetara aldatu ezean, osasun alorreko hondamendira goaz, diruz eta jendearen osasunez garesti aterako zaigun katastrofera, dioxinak eta horien hurbileko kutsagarriak disruptore endokrinoak direlako”

» Sultan doktorearen aburuz, erraustegiei ezartzen zaizkien kutsadura mugak zaharkituta eta motz geratu dira, ez dituzte biltzen azken hiru hamarkadatan zientziak ikasi duena ez disruptore endokrinoen mekanikaz, ez kutsagai askoren pilaketaren eraginez

» 2017an presio handiak jasan dituzte Lunel-Vieleko labeak auzitan jartzen dituzten aditu eta medikuek

beren lekukotasuna eskaintzera: Michel Sultan pediatra endokrinologoa eta Mariette Gerber Montpellierreko Kantzer Institutuko ikertzailea.

“Sultan doktoreak esan zuen –kontatu du Glemetek– ez bada zerbaiz azkar egiten, hondakinen kudeaketan bestelako metodoetara aldatu ezean, osasun alorreko hondamendira goazela, diruz eta jendearen osasunez garesti aterako zaigun katastrofera, dioxinak eta horien hurbileko kutsagarriak disruptore endokrinoak direlako”. Adituek, gainera, nabarmendu zuten minbizien erregistroaren jarraipena ez dela gaiaren zati bat baizik, bai minbiziei dagokienez eta zer esanik ez errausketak eragin ditzakeen beste hainbat eritasunez, esaterako haurrek jaiotzean dakartzaten uretrako malformazioak, “hauen arriskua 3 bider handiagoa baita erraustegien inguruetan gainerako lekuetan baino”.

Sultanek dioenez, arazo larrienak behar bada ez dira ikusiko ondorengo hamar-hamabost urteetan, “baizik eta bi edo hiru belaunaldi berandua go, Distilbenoarekin gertatzen ari den moduan”. Distilbenoa (Diethylstilbestrol) hormona sintetiko bat da, 1940tik 1970era artean AEBetan eta Europako zenbait herrialde aurreratutan –horregatik ez garai hartan Hego Euskal Herrian– emakume askori haurdunaldian eman zitzaiena ustez abortu arriskuak saihesteko; 1971n galarazi zuten kalteak hartu zuen amari ez baina alabei eta bilobei eragiten dizkien botika kaltegarri hau.

Sultanen aburuz, erraustegiei ezartzen zaizkien kutsadura mugak –labeek isuritako bi mila pozoietatik lau dozena baino ez kontrolatzeaz gain– zaharkituta eta motz geratu dira, ez dituzte biltzen azken hiru hamarkadatan zientziak ikasi duena ez disruptore endokrinoen mekanikaz, ez kutsagai askoren pilaketaren eraginez.

Erraustegi zaharretan eta berrietan, kantzer mota berak

AMIES elkarteak aurkeztu duen bigarren aditua Mariette Gerber doktorea da. Narbonan mintzatu da ARGIArekin. Gerber ezaguna da erraustegiek osasunean dauzkaten eraginez interesatzen diren medikuen artean: Montpellierreko Kantzer Institutuentzako 2003an egindako ikerlan ezagun batean erakutsia zuen errausketaren eta emakumeen bularre-

Herault departamenduko hedabide nagusia den “Midi Libre” egunkariaren albiste nagusia 2016ko urriaren 13an.

PELLO ZUBIRIA

ko minbizia gehitzearen arteko lotura, zehazki Sète eta Perpinyako erraustegien inguruan, Montpellierretik hurbil. Aurreko belaunaldiko erraustegiak zeuden haietan, 1972 eta 1990 artean erakitakoak, eta haien inguruan ugaritzen ziren mielomak, Ez-Hodgkin linfomak, bularreko eta biriketako minbiziak. Lunel-Vieleko erraustegi modernoagoaren inguruan antzeko argazkia osatzen ikusteak, gaixotasun berdintsuekin, atenzioa deitu zion Gerber doktoreari.

Bi kasuetan, gainera, erraustegi zaharretan bezala berrietan, bularreko minbiziaren kasuan paradoxa bera aurkitu dute ikerketek: erraustegitik 5 kilometro baino gutxiagoko eremuan minbiziak ez dira ugaritzen eta bai, aldiz, 5 eta 15 kilometro artean. “2003ko ikerketa hartan demostratu genuen kantzerrik ugarienak ez direla gertatzen justu dioxina pilak handienak diren eremuetan. Disruptore endokrinoek ezaugarri hori dute, dosi ertain eta ahulagoetan eraginkorragoak izatea. Dosi handiagoetan giza gorputzaren errezepetoreak blokatzen dituzte, hala frogatu zen Sevesoko istripu larri hartan ere”.

Glemer doktoreak ohartarazi du kantzerreren benetako errealtatea gordinagoa dela agintariak erakutsi duten Errejistroak biltzen duena baino. Analisi epidemiologikoa desitxuratu du erraustegia martxan jarri ondorengo lehenengo urteak kontatu izanak: kutsagarrien ondorioak 10 edo 15 urte beranduago azaltzen direla jakinda, 2000n

hasitako arazo baten kalteak 2005etik aurrera hasiko dira agertzen, askoz beranduago arte jarraitzeko. Horregatik, dio Glemerrek, minbizien ugaritze errealak datu horietakoa baino handiagoa izan behar du errealtatean.

Glemerrek bere lekukotasunean argudiatu zuenez, agintariak Lunel-Vieleko aferan bi aukera dauzkate. Edo ikerketa berriak egiten dituzte, baina hori diru asko kostatuko da eta denbora pasako da bien bitartean. Edota prekaizio printzipioa aplikatu behar dute eta erraustea eten.

Jaiotzerakoan malformazioak

Minbizia ez da, ordea, hondakin erreketak eragiten duen kezka bakarra. Michel Sultan Montpellierreko Ospitale Unibertsitarioan endokrinologia pediatriko saileko arduraduna da eta 2015ean bera buru duen ikerketa taldeak hurrek kutsaduragatik jaiotzean ekar ditzaketen malformazioen azterlan bat argitaratu zuen *European Urology* aldizkarian. Zehazki, aztertu dituzte hipospadias izeneko malformazioa dakarten mutikoak: zakila gaizki formatua ekartzeaz gain, pixa egiteko zuloa ere ez dakar te behar den lekuan. Sultanen ekipoak erakutsi duenez, hipospadias kopuruak ohikoen dobleak dira erraustegien 5 eta 10 kilometro arteko eremuetan.

Hainbat elkarrizketa, idatzi eta hitzalditan Sultanek ohartarazi du pestizida, kosmetiko eta bestelako kutsagarri endokrinoen arriskuez: “Gure zerbitzuan

ez da inoiz gaur adinako mikro-pene kopururik ikusi mutiko jaioberrietan”. Paraleloan, neskatoetan ugaritzen dira hileko eta bularren hazte goiztiarrak eta hormona sistemaren nahasteak eragindako beste arazo asko. “Kalteak gutxienez bi-hiru belaunaldiz iraun dezakete eta gizon antzuak sortzen ari gara, hau bonba bat da”, dio Sultanek. Gaixotasun gehiagorekiko loturak azalduko direla ziur dago: “Dioxinek eraginik handienak dauzkate gaixotasun endokrinoetan, tiroidea, diabetesa, obario eta testikuluen malformazioak... Gaur badakigu dioxinek kalteak eragiten dizkiotela ugalkortasunari, baina hau ez da icebergaren puntta baizik”.

Lunel-Vieleko erraustegiaren historia gatazkatsua

Lunel-Vieleko Ocréal errauste planta 1999an jarri zuen abian Entre Pic et Etang eskualdeko herri elkargoak. Bere bi labeen artean urtean 120.000 tona zabor nahasi kiskaltzeko dago prestatua. Suez Environment multinazionalaren adarra den SITA (lehen Novergie) korporazioak kudeatzen du. Suez-SITAK erraustegiak mundu osoan dauzka eta bereziki indartsua da bere sorterrian, Frantzian, milioika biztanleren milioika tona zabor bildu eta kiskaliz. Suez esatea da munduko zerbitzu publikoen kontratetan liderretakoa den multinazionala izendatzea: 15.200 milioi euroko sarrerak 2016an, 623 milioiko irabazi garbiak, 82.300 langile...

GREENPEACE

Beste erraustegi askorena bezala, Lunel-Vielekoaren historia ere gorabehera eta gatazkaz betea dago. 1995ean agintariak eskualdeko proiektua diseinatzen hasi zirenetik, ugariak izan ziren herri-tarren mobilizazioak haren kontra. Gorabehera askoren ondotik 1999an martxan jarrita, 2005ean prefetak geldiarazi zuen araututakoa baino dioxina gehiago isurtzeagatik; hiru hilabetez eduki zuten zerratua. Tartean obra garestitu ere egina zen: hasieran aurrekontuan kalkulutako 39 milioiak denborarekin 80 milioitara iritsi ziren, Berdeak eta beste zenbait taldek salatu zuten.

Berrito martxan jartzeko baimena lorturik, 2007an anulatu zuten epaileek. Heralteko prefetak hilabete behar izan zuen behin-behineko baimen berria emateko. Hainbat elkartek auzitara jota, azkenean Estatu Kontseiluak 2011n erabaki zuen prefetak emandako baimen guztiak legearen kontrakoak zirela, ingurumenari egindako kalteen ebaluazio txukunik ez zeukatelako.

Parisko epaile gorenak eta Estatu Kontseiluak hautemandako bestelako okerrak zuzentzeko inbertsio berriak egin zituzten erraustegian, beti ere haren jabe den Entre Pic et Etang mankomunitateak pagatuta, herritarrek beren zergaz alegia. 2011n Laurent Radisson kazetariak *Actu-Environment* kazetan idatzi zuenez, “1995eko hasierako kontratua sei aldiz aldatu zuten 1997 eta 2000 artean, ondoren beste lau aldiz gehiago 2003 eta 2007

PELLO ZUBIRIA

» **MARIETTE GERBER:**
 “2003ko ikerketa hartan demostratu genuen kantzerrik ugarienak ez direla gertatzen justu dioxina pilak handienak diren eremuetan. Disruptore endokrinoek ezaugarri hori dute, dosi ertain eta ahulagoetan eraginkorragoak izatea”

» **MICHEL SULTAN:**
 “Kalteek gutxienez bi-hiru belaunaldiz iraun dezakete eta gizonezko antzuak sortzen ari gara, hau bonba bat da”

» **FRANCIS GLEMET:**
 “Zer egin behar dugu kalteen datuak agertzen hasi direnean, 10 urtez gehiago jarraitu jendeak kutsatzen?”

Ezkerretik hasita, Mariette Gleber, Michel Sultan eta Francis Glemet doktopeak.

artean”. Hala eta guztiz ere, 2012an prefetak berrito eman zion baimena Suez-SITaren plantari.

Lobbyen presioa eta polizien errepresioa

2016ko udazkenean zabaldu zuen prentsak departamenduko kantzer erregistroak aurkitutakoen berri eta, hasieran esan dugunez, 2017ko udaberrian deitu zuten agintariak erraustegiaren jarraipen batzordea. Baina eztabaidak beste jauzi bat egin du azaroaren 29an, jarraipen batzordea berrito bildu denean. Tarte horretan zerbait gertatu da, zeren eta osasun agintariak erabaki dute udaberrian zenbait tumoreren ugaritzea ikusten zen ikerketan orain ez dela ezer nabarmenik ageri. Bertan behera utzi dituzte ikerketa gehiago egin eta erraustegiaren inguruko udal agintari eta herritarrekin informazioa partekatu eta elkarrizketa saio bat irekitzeko planak. Zer dela eta?

2019an agintariei dagokie erabakitzea erraustegiaren kontrata berritzea eta industrialek bezala administrazioak ondo lotu nahi dute kontua, hondakinak errausteko baimena 2030era arte iristen delako. Europa osoan bultzaka ari dira kontrata publikoen eta erraustetaren lobbyak eta erabakiak hartzeko unea iritsitakoan, Parisko gobernuaren

ordezkari boteretsuak diren prefetek gogor egiten dute. 2017an presio handiak jasan dituzte Lunel-Vieleko labeak auzitan jartzen dituzten aditu eta medikuek. AMIEseko bozeramaile Francis Glemetek ARGIAri aitortu dio berari berriki gertatutako hau. Lunel-Vieleko udalarekin elkarlanean mahai-inguru bat antolatu dutenean adituen iritzia entzuteko, poliziaren RG Informazio Brigadaren deia jaso zuen etxean, bileraren xehetasunez galdezka, ea “bazterrak nahasteko asmoa zuten” galdezka. Frantzian inork ez du bromatan hartzen Renseignements Généraux-en dei bat.

Medikuak ez dira isildu: “Zer egin behar dugu kalteen datuak agertzen hasi direnean, 10 urtez gehiago jarraitu jendeak kutsatzen?” galdetzen du Glemetek. “Eskualdeko agintariei aipatzen diegu badaudela hondakinak bestela kudeatzeko moduak, begiratzeko San Franciscoko Zero Zabor ereduari... baina erantzun digute ‘haiek haiek dira, eta gu gara’”. AMIEseko medikuek prekaizio pintzipioa aplikatzea eskatzen dute eta Lunel-Vieleko erraustegia berehala itzaltzea. ■

Lunel-Viel eta inguruko herrietako hautetsiak erraustegiaren atarian protestan.

CIDES-34

GIPUZKOAKO ESKOLA TXIKIAK
eskola, herri eta auzo txikiak bizirik!

ABALTZISKETA	ALTZO	EZKIO - ITSASO	OIKIA
ADUNA	ANGIOZAR	GABIRIA	OLABERRIA
AGINAGA	ARROA	IGELDO	ZERAIN
AIZARNA	BERROBI	IKAZTEGIETA	ZIZURKIL
AIZARNAZABAL	BIDANIA - GOIATZ	ITSASONDO	ZUBIETA
ALBIZTUR	EREÑOTZU	LARRAUL	
ALKIZA	ERREZIL	LIZARTZA	

www.eskolatxikiak.eus